

SÜMEGI GYÖRGY (1947) Budapest

SÜMEGI GYÖRGY

Rajzolók az utcán, a forradalomban

Amberg József: Pest arca 1956.
november–december

Az 1956-os forradalom napjaiban és a leverését követő hetekben több képzőművész készített a helyszíneken in situ skicceket, vázlatokat. Anders Engman svéd fotográfus a szétlőtt Nagykörúton október 29. és november 1. között rezzenéstelen nyugalommal rajzoló András Tibor festőművészt örökítette meg. Rajta kívül bizonyosan vázlatozott az utcán Borsos Miklós, Gebhardt Béla, Jancsek Antal, Rapaich Richárd. Amberg József fennmaradt 77 műve a forradalom idején az épületekben történt pusztítást dokumentálja.

Amberg József (Budapest, 1890. dec. 22. – Budapest, 1972[?]) díszítő festést tanult az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskolában (1907–1910), ahol Bossányi Ervin, Ripszám Henrik, Gáblík Antal és Szekeres Béla évfolyamtársi és baráti körébe tartozott. Nem sokkal a végzésük után Gáblík Antal volt évfolyamtársával együtt pályázott a „M. kir. lottójövedéki igazgatóság [...] XXIX. állami jótékony célú sorsjáték plakátjának és sorsjegyének rajzára”. A bírálóbizottság 1911. január 25-i döntése értelmében a 13 pályázótól beérkezett 26 pályamunkából „a 300 koronás első díjjal egyhangúlag Gáblík Antal és Amberg József iparművészek közös pályamunkáját jutalmazták”.* Szekeres Bélával pedig a kereskedelmi minisztérium közvetítésével „megbízást kaptak igen előnyös feltételek mellett Rio de Janeiróba, hogy ott a miniszterelnöki palotát freskókkal díszítsék” – olvashatni a Pesti Hírlap 1911. szeptember 2-i számában. „A két törekvő és vállalkozó fiatal magyar már meg is érkezett Brazília fővárosába, s munkáik kartonjait az ottani bírálóbizottság teljes megalégedésére el is készítették. A miniszterelnöki palotát Jerman nevezetű, magyar származású építész építette. Szekeres és Amberg öt hónapot töltenek Rio de Janeiróban.” (Az épület ma már nincs meg, így a freskó sem.) Ezen adatok Szekeres Béla pár évvel ezelőtti kiállítása előkészületei során, az unokájától kerültek hozzám, az Amberg Józsefről addig tudottakat kiegészítve.

Amberg József az Iparművészeti Iskola elvégzése és a riói munka után elsősorban tervezőművészeti, alkalmazott grafikus tevékenységet folytatott: ex librist, képeslapokat, üvegfestményt tervezett, 1910-től számos plakát- és alkalmazott grafikai pályázaton és kiállításon szerepelt. A Nemzeti Szalon 1912-es őszi és téli kiállításán tempera tájképeit állította ki. Képzőművészként az első világháborúban és a hadifogságban elsősorban a portrérajzolásban nyilvánulhatott meg. Díszpárna-, függöny-, csipke-, terítő-, díványpárna-minta-, keresztzsemes bordűr-, tűfestés-, lakásdíszterveit önálló kézimunkatervekként, kihajtható mellékletekben közölte a Színházi Élet (1931–38), a Magyar Úriasszonyok Lapja (1932) és a Színházi Magazin (1939–41). Szerepelt az Ernst Múzeum 1953-as *Plakátművészeti kiállításán* és a *IV. Magyar plakátkiállításon* (Múcsarnok 1961) (egyik kiállítás katalógusában sincs műtárgyjegyzék, csak a kiállítók listája). A *Békeáramlatok, 1919* (35,5 × 50,5 cm) és az *In nomine patrii, 1918* (36,5 × 28 cm) című temperaképeit a *Munkásélet Képzőművészeti kiállításon* (Legújabbkori Történelmi Múzeum, Budapest, 1959) mutatták be.

A milliméternyi pontosságú rajzolást megkövetelő kézimunkaterveket nagy számban előállító Amberg József precizitásra, a részletek pontos és hűséges visszaadására való törekvése érhető tetten a *Pest arca 1956. november–december* című képsorozata mindegyik darabján is. Amberg a sérült, szétlőtt várost, annak is a pesti részén támadt jelentős épület-sebeit igyekezett a rajzolókrónikás leltárszerű pontosságra, teljes tárgyi hűségre törekvő alapállásával megörökíteni. A helyszíneken először minden bizonnyal kis méretű ceruzavázlatokat vetett papírra, majd azokról otthon, a műterem-

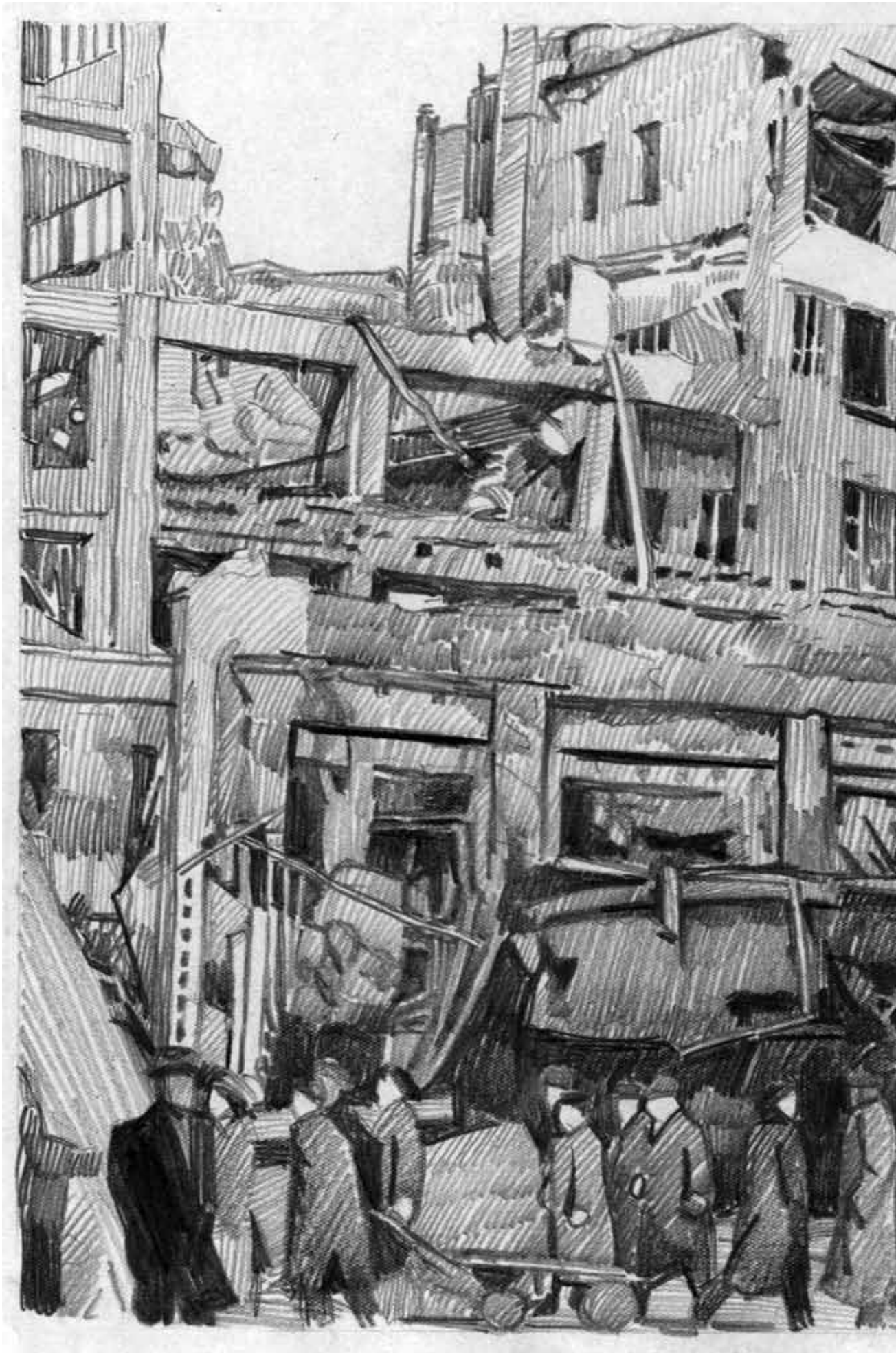
* A beérkezett pályamunkákat a Magyar Iparművészeti Társulat „kiállította az Iparművészeti Múzeumban”. Az állami sorsjáték plakátja és sorsjegye. Magyar Iparművészet, 1911. 14. évf. 2. szám, 80.

ben még frissiben nagyobb, kidolgozottabb ceruzarajzokat, illetve akvarelleket készített. Pestnek az 1956-os forradalomban keletkezett sérüléseit, a romos házakat, a leomló homlokzatokat, a lövegek ütötte lukakat a házfalakban, a fölhalmozódott törmelékalmokat, komor, szembefordított csövű orosz tankokat és jobbra háttal felénk forduló embereket rögzítenek Amberg művei. A címek mindig pontosak, megnevezően tárgyszerűek: *Kilián laktanya; Örökimádás templom; Divatcsarnok; Lenin körút 19.; A Rádió épülete a Bródy Sándor utcában; Teréz krt. 4.; New York palota; I. sz. Nőgyógyászati Klinika Baross utcai frontja; Szt. Rókus kápolna; A kiégett Törvényszéki Orvostani Intézet* stb.

A képek többségén a helyszín pontos rögzítése mellett az év, hónap és nap megjelölése is szerepelt. Vagyis a Budapest második világháborús ostromát átélő (egy idevágó rajza nemrég bukkant fel!) Amberg úgy vélhette, hogy 1956-os képei valamikor még történeti forrásként is számításba jöhetnek. Erős kifejezőerejük biztosítja azt, hogy mindennemű kommentár nélkül fölfogjuk és elhiggyük, amit a képek közvetítenek: a levert forradalom kilátástalanságát, a leplezetlen erőszakot, illetve annak látványos városképi, „külsérelmi” nyomait. Pest jellemző részleteit a kijárási tilalom idején mutatja be, akkor, amikor „a város haldoklott, alig járt a szíve” (Szántó Piroska).

Az 1956-os forradalom képi megörökítéseinek sorában, a ma már több mint ezer darabot számláló *1956 Képtára (1956–1989/90) virtuális kollekciójában*, annak képzeletbeli múzeumában is kimagasló értékű Amberg József 1956. november–decemberében keletkezett rajz-szociográfiája, a levert forradalmat városképekkel megidéző 77 darabos leletegyüttese. Ez a kollekció 2009-ben már szerepelt egy önálló kiállításon a százhalombattai Művelődési Házban, s legutóbb a Nemzeti Múzeum 1956 képzőművészetét bemutató tárlatán láthattunk belőle egy kiemelkedő jelentőségű válogatást (*Rejt/Jel/Képek '56 – A forradalom titkos története*, 2016. június 23 – november 13.).

Rákóczi út, Divatcsarnok, 1956. december 8., ceruza